

EĞİTİMDE İKİLİ SİSTEM (Okul-İşyeri İşbirliğine Dayalı Sistem)

Y. Doç. Dr. Ali ŞAHİNKESEN*

GİRİŞ

Bir ülkenin kalkınmışlık düzeyi genelde dört temel öğeye bağlanmaktadır. Bunlar, insangücü, doğal kaynaklar, sermaye ve teknolojidir. Teknoloji üretecek, üretilmiş teknolojiyi işe koşacak teknolojiye uyum sağlayacak, doğal kaynakları bulup kullanacak, sermayeyi işlevsel hale getirecek insangücüdür. Bu ve benzeri nedenlerle insangücüne kalkınmada % 70'lere kadar varan pay verilebilmektedir. Ayrıca günümüzde bilim ve teknoloji çok hızlı bir gelişme göstermekte ve bu gelişmelerin uygulamaya konma zamanı da gittikçe azalmaktadır.

Bir yanda gittikçe artan bir hızla gelişen ve çok kısa zamanda uygulamaya aktarılan bilim ve teknoloji diğer yanda bunları geliştirecek, uygulamaya koyacak, yapılmış çalışmalara uyum sağlayacak ve bunları günlük yaşama aktaracak insangücününün yetiştirilmesi önem kazanmaktadır. Bu olgu ise eğitim sisteminin özellikle becerili insan gücü yetiştirmekle görevli olan Mesleki ve Teknik Eğitim Sistemini yeni arayışlara sevk etmektedir.

Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte başlatılan bu süreç günümüzde ihtiyaçlara cevap veremez duruma gelmiş gibi görünmektedir. Bunların nedenleri şöyle sıralanabilir (Doğan, 1985):

1- İş hayatında kullanılan makine ve cihazlar hızla değişmektedir. Bugün okullarda bulunan araçlar sanayinin gerisinde kalmıştır. Okul ile sanayi arasındaki ara gittikçe açılmaktadır.

2- Meslek öğrenmek için okula başvuran öğrencilerin ilgileri, okulun kazandırabileceği meslek sayısını aşmış bulunmaktadır.

3- Ülkemizde çeşitli kuruluşlarca yürütülen mesleki eğitim faaliyetleri arasında iletişim noksanlığı ve koordinasyon eksikliği bulunmaktadır. Kaynaklardan tam olarak yararlanılmamaktadır.

* A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi.

Kappler (1991) de konuya değinerek sorunları şöyle ortaya koymaktadır:

Birçok Avrupa ülkesinde ve gelişmekte olan ülkelerin büyük çoğunluğunda mesleki eğitimin okullarda verilmesi yaygındır. Fakat mesleki eğitimin bu şekli giderek daha çok eleştiri almaktadır. Burada eleştirilen başlıca noktalar:

1. Didaktik nedenlerden dolayı okulda ve eğitim atölyelerinde verilen mesleki eğitim sürecinde kazanılan bilgi ve beceriler gerçek meslek hayatında kullanılmadığı için kabul görmemektedir. Gerçek uygulama şeklinden uzak olan model üzerinde çalışma yeterince etkili değildir ve ayrıca motivasyonu azaltmaktadır.

2. Bir diğer eleştiri konusu ise kurumları yani okullardır. Okulda verilen mesleki eğitim ile işletmedeki eğitim ihtiyaçları çok kolay birbirinden ayrılabilir. Zira çok iyi donatılmış iyi öğretmenlere sahip ve uygun içerikli eğitim programlarına göre eğitim veren bir okul kısa bir süre sonra işletmedeki, genelde çok hızlı bir gelişim yaşayan gerçeklerden uzaklaşmaktadır.

3. Okul gelişiminde yalnızca durgunluk göstermekle kalmamakta, bilhassa donatımının kısa sürede yeniliğini kaybetmesinden gerekli yeni ve çağdaş eğitim materyellerini sağlamada olanaklarının yetersizliğinden, uygulamadan hızla uzaklaşmaktadır.

Eğitimle üretimin birleştirilmesi (Döner Sermaye) gibi gösterilen tüm çabalar, ortaya çıkan giderlerin tamamen karşılanmasını sağlayamamaktadır. Böylece her zaman Devlet doğrudan ya da dolaylı olarak teknik okulların giderlerini karşılama zorunluğunu duyduğu için, yaygın ve tüm meslek alanlarını kapsayan bir finansman mümkün olamamaktadır.

Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı da Mesleki ve Teknik eğitimin istenilen seviyede olmamasını iki nedene bağlamaktadır (M.E.B. 1990, s. 21).

“Birincisi; Devletin eğitime ayırabildiği kaynaklar yetersiz kalmaktadır. Devlet bütçesinden Milli Eğitime ayrılan payın 1940’lı yılların sonunda mesleki eğitime 1/4’ü ayrılabilirken, son yıllarda ancak 1/10’u ayrılabilir. Çok pahalıya mal olan mesleki eğitimi, bu yetersiz bütçe imkanları ile günün şartlarına uygun donatılmış okullarda yapma imkanı kalmamakta, okullarda ancak temel mesleki bilgi ve beceriler verilebilmektedir.

İkincisi, mesleki eğitiminin sadece Devlet eli ve imkanları ile okullarda yürütülmesi, bu eğitimi iş hayatından koparmaktadır. Okulda iş-

yeri ortamı yaratılması güç olan meslekler için, temel bilgi ve beceriler okulda kazandırıldıktan sonra, bunların uygulamasının mutlaka işyerinde yapılması gerekmektedir.”

Açıklanan sorunlara çözüm bulmak için, okulun, toplumu meydana getiren çeşitli kuruluşlarla ve işyeri ile işbirliği yapması ve onların yardımlarını sağlaması uygulanabilir bir çözüm yolu olarak öngörülmektedir.

Öngörülen bu sistemin özünde olaylara sistem bütünlüğü içinde bakmak ve sistemin bir ögesi olan çevre ile işbirliği yapmak esas yer almaktadır. Eğitim açık bir sistem olduğuna göre çevre ile düzenli ilişkiler kurmak durumundadır. Eğitim kurumları, çevre ile kuracağı sağlıklı ilişkilerle hem varlığını güvence altına alacak hemde programları daha işlevsel hale getirecektir. Okulla çevrenin birbirini etkilemesi ve aynı amaca dönük olarak çalışması, birlik ve bütünlük özelliği göstermesi, karşılıklı sorumluluk esasına göre düzenlenmesi temel ve vazgeçilmez bir kural olarak yer almaktadır.

Günümüzde eğitime etki eden faktörler arasında demografik faktör önemli bir yer almakta bu da kendisini öğrenci artışı olarak göstermektedir. Eğitim sisteminin yoğunlaşan öğrenci artışı karşılayabilmesi, içinde bulunduğu çevre olanaklarını en verimli şekilde kullanması gerekmektedir. Bu ise ikili eğitim sisteminin ortaya çıkması ve işlevsel bir şekilde sorunların çözümlenmesi, işe koşulması anlamına gelmektedir.

İkili Sistem

Eğitimde ikili sistem, okul-işyeri işbirliğine dayanan sistem demektir. Bu sistemde öğrenci haftanın belirli günlerinde okula belirli günlerinde de işyerine gider. Öğrenci programda belirtilen amaçları gerçekleştirmek üzere programla ilgili grupların karşılıklı işbirliğine dayalı olarak yürüttükleri, iş ve eğitimi kaynaştıran denetimli bir sistemdir. Sistemde öğrenci, genelde haftanın bir-iki günü okulda, üç-dört günü de işyerinde çalışarak geçirmektedir. İşyerinde çalışmalarını esnasında öğrenci devlet tarafından iş kazası ve meslek hastalıklarına karşı sigortalanmakta ve işyeri sahibinden de çalışmalarını karşılığında belli bir ücret almaktadır.

Bu programa “İkili Sistem” denildiği gibi, “Kubaşık Eğitim” “Kooperatif Eğitim” ya da “Sandeviç Eğitim” de denilmektedir.

AMAÇ

Her eğitim sisteminin ve programının belirli amaçları vardır. Bu programlar, okul ile istihdam sektörünün ortak sorumluluk, mevcut kaynaklardan en üst düzeyde yararlanma, gençliğe ve topluma hizmet, eğitim olanaklarını zenginleştirme ve öğrenmede işlevsellik gibi temel kavramlara dayalı olarak aşağıdaki amaçları gerçekleştirmeyi hedefler (Alkan 1973, 1987, Erkal, 1978, Doğan 1991, Kappler, 1991, Schmidt, 1991).

1- Öğrenmeyi daha anlamlı ve işlevsel kılmak, kuram ile uygulama arasındaki boşluğu doldurmak ve sınıf çalışmalarını gerçek çalışma koşullarıyla ilişkilendirerek, bütünleştirmek.

2- Yeni teknolojiyi izleme ve kullanma olanağı elde etmek.

3- Genel ve özel nitelikte iş becerileri, alışkanlıkları, bilgileri ve davranışları geliştirme olanağı sağlamak.

4- Sosyal ve ekonomik kurumlarda çalışmalara katılmak suretiyle, istenilen eğitimi sağlamada okul ile işyeri arasında gerekli koordinasyonu sağlamak.

5- Ekonomik nedenlerle eğitime devam edemeyen öğrencilere ekonomik olanaklar yaratmak.

6- Özel iş kollarında eğitim olanağı sağlamak.

7- Okuldan iş hayatına geçişte uyumu kolaylaştırmak.

8- Toplumun ve endüstrinin beşeri kaynaklarından yararlanmak.

9- Arz ve talep dengesinin sağlanmasına katkıda bulunmak.

10- Eğitim hizmetlerinin kapsamını genişletmek.

YÖNTEM

Eğitimde ikili sistemi kavrayabilmek ve değerlendirebilmek için, yapılan açıklamalar ve ortaya konan amaçlardan sonra bir süreç içinde şu noktalara değinilecektir. Mesleki ve Teknik Eğitimin tanımı, kapsamı, uygulama sistemleri, ikili sistemin genelde ve Türkiye'deki gelişimi ile ikili sistemin yararları üzerinde durulacaktır.

SÜREÇ

Eğitimde ikili sistemi değerlendirebilmek için, mesleki ve teknik Eğitim sisteminin özet olarak incelenmesinde yarar görülmektedir.

Mesleki ve Teknik Eğitim

Türk toplumunda ve diğer toplumlarda gerekliliği ve önemi gün geçtikçe artan mesleki ve teknik eğitim en genel anlamda, "bireysel ve toplumsal yaşam için zorunlu olan bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri, tavır ve meslek alışkanlıkları kazandırarak bireyi zihinsel, duygusal, sosyal, ekonomik ve kişisel yönleriyle dengeli biçimde geliştirme sürecidir." diye tanımlanabilir.

Bu anlayışta mesleki ve teknik eğitim; birey, meslek ve eğitim boyutlarının dengeli bir biçimde bir araya getirilmesinden oluşmuş bir eğitim sürecidir ve bireyin tüm yönleriyle gelişimini esas alır. Mesleki ve teknik eğitimin esas amacı ise istendik davranışlar geliştirmek, öğrenme ortamı sağlamak, kuramsal ve uygulamalı alanlarda gerekli bilgi ve becerileri geliştirmektir. Mesleki ve teknik eğitimin topluma dönük, istihdama dayalı, tüm eğitim kademelerini kapsayan, kuram ve uygulama ile iş ve eğitimi bütünleştiren bir nitelik taşımaktadır.

1. Mesleki ve Teknik Eğitim Sistemi

Çağımızda mesleki ve teknik eğitim sistemi, çeşitli ülkelerde demografik faktör, endüstri yapısı, hizmetler sektörü, devletin yönetim şekli, finansman olanakları, gelenekler, tarihi evrimi gibi çok değişime bağlı olarak çeşitli şekillerde yürütülmektedir. Bu çeşitliliği üç ana grupta toplamak mümkündür:

a. Çıraklık Eğitimine Dayalı Sistemler: Daha çok orta çağda uygulanan ve tüm sistemin çıraklığa dayalı olarak yürütülmesidir. Çırak bir ustanın işyerinde usta ile birlikte çalışarak o sanatı öğrenmektedir. Bazı ülkeler bu sistemi geliştirerek uygulamışlar bazıları ise kaldırmıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde de mesleki eğitim, eğitim sisteminin dışında düşünüldüğü için meslek adamı bu yolla yetiştirilmiş ve sistemin ihtiyaca cevap veremez duruma gelmesi üzerine işlevini yitirmiştir. Cumhuriyet dönemi ile birlikte meslek eğitimi, eğitim sisteminin bütünü içinde ele alınmaya başlanmıştır.

b. Okula Dayalı Sistemler: Çıraklık eğitiminin istenilen ve beklenen sonucu vermemesi, meslek elemanlarının okullarda yetiştirilmesi fikrinin yayılmasını doğurmuştur. Bu sistemi halen uygulayan ülkeler vardır. Cumhuriyetle birlikte Türkiye'de de gerek duyulan insan gücü ihtiyacı okullarda yetiştirilmeye başlanmıştır ve Türkiye'nin sanayisi de gelişmediği için bu okullarda yetişenlerin sanayiye öncülük etmeleri

istenmiştir. Uzun yıllar işlevini yerine getiren bu sistem ve görüş, Türk sanayinin gelişme süreci içine girmesi sonucu yavaş yavaş işlevini yitirmiş, okula dayalı öğretim. sanayinin gerisinde kalmaya ve sanayiden kopmaya başlamıştır. Bunun üzerine diğer ülkelerdeki uygulamalar gibi yeni arayışlara girilmiştir. Bunun sonucu olarakta yeni bir uygulama modeli geliştirilmeye başlanmıştır. Bu sistem her iki modeli birleştiren bir sistemdir.

c. Hem Okula Hem İşletmeye Dayalı Sistem (ikili sistem): En yaygın olarak çıraklık eğitimde uygulanan bu sistem, okula ve işletmeye aynı değeri vermektedir. Öğrenciye, okulda teorik eğitim verilmekte, işletmede ise öngörülen beceriler kazandırılmaktadır.

Farklılık, bu eğitimlere ayrılan sürelerdedir. Örneğin çıraklık eğitiminde 1/4 oranı uygulanırken, örgün ortaöğretim kurumlarında 2/3 oranı kullanılmaktadır. Yani öğrenci bir/iki gün okula teorik eğitim için giderken, üç/dört gün hafta da sekiz saat işletmeye beceri eğitimi için gitmektedir. Bu yoğunlaştırılmış olarakta belirtilen oranlar korunarak uygulanabilmektedir.

Bu sistem Türkiye'de de yaygın olarak 1986 yılından itibaren 3308 sayılı "Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu" ile yasal güvence altına alınmış ve uygulanmaya başlanmıştır.

İkili Sistemin Gelişimi

Eğitimde ikili sistem, birçok ülkede değişik adlarla uygulanmaktadır. Örneğin İngiltere'de "Block Release" "Sandwich Course" ve "Part Time", Federal Almanya'da "Dual (ikili) sistem", Amerika Birleşik Devletlerinde "Kooperatif Eğitim", Türkiye'de, "İkili Eğitim" "Kubaşık Eğitim", "Yoğunlaştırılmış Eğitim" gibi adlarla anılmaktadır.

İkili eğitim sistemine ilk kez Ahi Örgütlerinde rastlanmaktadır. Ahiliğe giren aday, gündüzleri, iş başında, ustası kalfası, ya da ustalar meclisi tarafından baba-oğul ilişkisi içinde sanatı ve o sanatın gerektirdiği yaşam, tarzı için eğitilirken, akşamları da zaviyelerde, insanı ve "esnaf" için lazım olan bilgiler konularında eğitilmektedir. Birer terbiye ocağı olan zaviyelerde okur-yazarlık, edep, erkan, güzel sanatlar, kuram kerim, Türkçe, Arapça güzel yazı ve diğer bilgiler öğretilmektedir (Şahinkesen, 1985).

Daha sonraki uygulamaya, ondokuzuncu yüzyılda (1865) İngiltere'de başlanmıştır. Fabrikada çalışmakta olan çocukların yarım gün okula devam etmeleri zorunlu hale getirilmiştir (Alkan 1987).

Almanya'da ise diğer Avrupa ülkelerinde lonca sisteminin kaldırıldığı dönemlerde, Politik Bilimler Kurumuna yapılan bir araştırmada, sistemin özelliğini yitirdiği sonucuna varılmış ve bunun sonunda da 1897 yılında Dual Sistem önerilmiş ve uygulamaya konmuştur.

S.S.C. Birliği de gençliğin üretim içinde yetiştirilmesini amaçlayan, "okul ile hayat arasındaki bağlantıların güçlendirme" kanununu eğitimde uygulamaktadır.

Fransa'da aynı amacı güden "Systems of Mixed of Education" adı altında birleştirilmiş bir öğretim sistemini 1961 yılından beri uygulamaktadır.

Kooperatif mesleki eğitiminin tarihi gelişimi içerisinde A.B.D.'nin Ohio kentinde bulunan Cinsinati Üniversitesinin özel bir yeri bulunmaktadır. Mühendislik Fakültesi Dekanı Prof. Herman Schneider öğrencilerin okulda geçirdikleri sürenin bir bölümünü iş yerlerinde, gerçek üretim ortamında geçirmelerinin daha iyi yetişmelerini sağlayacağına karar verdi. Prof. Schneider, çoğu mesleklerin etkili bir şekilde sınıfta öğretilmesinin mümkün olmadığına ve öğrencilerin pratik becerileri ancak iş yerlerinde öğrenebileceğine inanmakta idi. Onun bu planı ile öğrenciler beceri ile birlikte para kazanmaya 1906 yılında başladılar. Kooperatif eğitime 1906-1919 yıllarında mühendislik alanında 10 yüksek öğretim kurumu katıldı (Alkan, 1987).

Türkiyede İkili Sistem

Türkiye'de İkili Eğitim Sistemini incelerken mesleki ve teknik eğitim sisteminin gösterdiği gelişmelere bakarak dönemlere ayırmakta yarar görülmektedir. Bu dönemleri şöyle ayırmak mümkündür:

- 1- Cumhuriyete kadar olan dönem (Osmanlı dönemi) ilişkileri
- 2- 1920-1940 arası ilişkiler
- 3- 1940-1960 arası ilişkiler
- 4- 1970'den günümüze değin olan ilişkiler olmak üzere dört gruba ayrılarak incelenecek ve herbir dönemin özellikleri ana başlıklar halinde verilmeye çalışılacaktır.

1- Cumhuriyete kadar olan döneme baktığımızda, Osmanlı İmparatorluğu'nun bir Mesleki ve Teknik Eğitim Politikası yoktur. Mesleki ve Teknik Eğitim Sistemi Eğitim sisteminin dışında düşünülmüştür. Becerili insangücü yetiştirme işi örgütlere ve mahalli yöneticilere bırakılmış-

tır. Bu örgütlerden Ahiliğin Eğitime çok fazla önem verdiği bilinmektedir.

Ahiliğe giren her aday, hemen eğitime alınmakta, kılık, kıyafetinden başlanarak davranışları bir düzene sokulmakta, Ahilere ait olan 740 görgü kuralının 124'ü hemen öğretilmektedir. Adayın bu kuralları doğru uygulaması için birliğe girmesiyle "yol kardeşi" ve kuralları öğretecek "Yol Atası" görevlendirilmektedir (Şahinkesen, 1985).

2- 1920-1940 yılları arasındaki ilişkileri incelediğimizde, bu dönemdeki ilişkilerin son derece olumlu ve verimli olduğunu görmekteyiz. Bu dönemde uygulama yapma, yabancı uzmanlar davet etme, Bakanlıklar arası işbirliği yapma, öğretmen yetiştirme, ve kaynak bulma gibi özellikleri olduğu görülmektedir.

3- 1940-1960 yılları arasındaki döneme baktığımızda ise Okul ile işletmeler arasındaki ilişkilerin zayıfladığı, işletmelerin karar ve danışma organı olarak işlevini yitirdiğini, bölge ihtiyaçlarının dikkate alınmadığını, Öğretmenler de işyeri deneyiminin aranmadığını, tek kaynağın devlet olduğunu görmekteyiz.

4- 1970'den günümüze değin olan, ilişkileri incelediğimizde bir arayış dönemi olduğu söylenebilir. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının ilişkileri zorunlu görmesi ve buna ihtiyaç duyulması önemli bir etkidir. Nitekim bu dönemde Karadeniz Ereğlisi Endüstri Meslek Lisesi ile Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları arasında, Bursa Endüstriyel Meslek Lisesi ile Tofaş ve Renault Fabrikaları, İzmit Endüstri Meslek Lisesi ile Petkim ve Seka Fabrikaları, Bolu Endüstri Meslek Lisesi ile çevredeki kuruluşlar; Nazilli, Edirne, Adana, Malatya, Urfa Endüstri Meslek Liseleri ile Sümerbank ve diğer tekstil kuruluşları, Seydişehir Endüstri Meslek Lisesi ile Etibank Alüminyum İşletmeleri, İstanbul Gültepe Endüstri Meslek Lisesi ile PTT Genel Müdürlüğü arasında okul-sanayi ilişkileri geliştirilmiştir. Bunların dışındaki örnekleri çoğaltmak da mümkündür. Nitekim, İstanbul Alibeyköy Endüstri Meslek Lisesi ile Türk Demir Döküm Fabrikası, İzmir Çınarlı ve Mithatpaşa Endüstri Meslek Liseleri ile Otomotiv Sanayinde faaliyet gösteren B.M.C. kuruluşu, Eskişehir Endüstri Meslek Lisesi ile Eskişehir Şeker Fabrikası arasında düzenlenen protokollerde öğrencilerin bilgi ve görgülerini arttırmalarını, sanayi kuruluşlarının iş atölyelerinde tetkik ve incelemelerde bulunmalarını, mukaveleli öğretmenlerin Endüstri Meslek Liselerinde saat esasına göre görev almalarını, bazı araç gereç ve malzemenin sanayi kuruluşlarından teminini ve çevredeki istihdam şartlarına uygun eğitim ve öğretim programlarının geliştirilmesini sağlamaktadır.

İşbirliğine göre, öğrenciler, sosyal, fen ve teknik ders öğrenimlerini meslek liselerinde, laboratuvar ve atölye çalışmalarını da sanayi işyerinde yapmaktadırlar. Okul-Sanayi işbirliğinde gerçekleştirilen programlarda, programın uygulandığı sanayi kuruluşu ile Ticaret ve Sanayi Odaları da maddi katkıda bulunmaktadırlar. Nitekim, Sümerbank Merinos Yünlü Sanayi Müessesesi, Bursa Endüstri Meslek Lisesi ve Bursa Ticaret ve Sanayi Odası arasında hazırlanan protokol ile, Bursa Endüstri Meslek Lisesinde tekstil bölümü 1974-1975 öğretim yılında faaliyete geçmiştir. Nazilli, Adana Malatya'da Sümerbankın katılma payı ile Endüstri Meslek Lisesinde Tekstil bölümleri kurulmuştur (Erkal, 1979).

İşbirliği çalışmaları bununla da kalmamış, Milli Eğitim Bakanlığının önerisi üzerine, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Araştırma Merkezi (EFAM), Prof. Dr. Hıfzı Doğan, Prof. Dr. İlhan Akhun'un yürütücülüğünde, Okul sanayi ortaklaşa (OSANOR) Eğitim Projesini, Prof. Dr. Haydar Taymaz'ın yürütücülüğünde de, 5.7.1977 de yürürlüğe giren 2089 sayılı "Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu uygulama çalışmaları projesini de, Ankara, Denizli, Eskişehir, İzmir, Kayseri, Konya ve Tekirdağ illerinde de değerlendirmek amacıyla başlatmıştır.

OSANOR Eğitimi projesi, Adana Merkez Bursa Tophane, İstanbul Kartal ve İzmir Mithatpaşa Endüstri Meslek Liselerinde, başlatılmış, daha sonra da Ev Ekonomisi ve Ticaret Turizm okullarını da kapsayacak şekilde 23 okula yaygınlaştırılmıştır. OSANOR projesinin amacı ve özellikleri proje yürütücüleri tarafından şöyle belirtilmiştir.

Amaç

Bu araştırma-geliştirme projesinin temel amacı, ekonominin gerektirdiği insangücünü hazırlayabilmek ve bireylerin (genç-yetişkin) mesleki eğitim ihtiyaçlarını karşılayabilmek için, eğitim kurumları ile sanayinin işbirliği içinde çalışabileceği bir sistem geliştirmektedir. Bu ana çerçeveye içinde araştırma, aşağıdaki belirtilen hoyutları kapsamakta ve her boyutla ilgili ilkeleri geliştirmeyi ve bunları uygulamayı öngörmektedir. (Hıfzı Doğan, İlhan Akhun 1979).

1. Öğrencileri Seçme, Eğitime, İşe Yerleştirme ve Mezunları İzleme

a) Okula girecek öğrenciler için standartları saptamak ve bunlara dayalı olarak ölçme araçlarını geliştirmek:

● Çeşitli mesleklerde başarılı olabilmek için bireyin sahip olması gerekli özellikleri saptamak.

● Öğrencilerin mesleklere ayrılmalarında kullanılacak ölçme araçlarını hazırlamak.

● Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun mesleklere yönelmelerine yardım edecek araçları geliştirmek.

b) Okula (Meslek Lisesi, Teknik Lise vb.) devam eden öğrencilerin gerçek üretim koşulları içinde sanayide uygulama yapmalarını sağlamak.

c) Mezunların işe yerleştirilmesi ve iş içinde izlenmesi

2. İnsangücü İhtiyacına göre Eleman Yetiştirmek

a) İnsangücü ihtiyacı ile eğitim kurumlarında eğitilen öğrencilerin nitelik ve incelikleri arasında denge kurmak.

b) Sanayide çalışmakta olup, meslek içinde ilerlemek isteyen çırak, kalfa, yarı vasıflı işçi, becerili işçi, vb. elemanların eğitim ihtiyaçlarını saptamak ve gerekli olan kursları düzenlemek.

c) İşsiz olan ya da meslek değiştirmek isteyen genç ve yetişkinlerin yeni bir işe girişebilmelerini sağlamak.

d) Okul ile iş yerleri arasında eğitici personel alışverişi yapmak.

3. Eğitim Programlarının Geliştirilmesi

a) Eğitim programlarında yer alacak konuların saptanması.

b) Eğitim Programlarına alınan işlemlerin öğretilmesi için gerekli makina ve takımların saptanması ve yerleştirme planlarının hazırlanması.

c) Öğretmen ve öğrencilerin kullanacakları basılı materyallerin geliştirilmesi.

d) Öğretim yöntemlerinin geliştirilmesi.

e) Değerlendirme araçlarının geliştirilmesi.

4. Parasal Kaynakların Oluşturulması

a) Bütçe olanakları ile karşılanmayan çalışmalar için, İl Danışma Kurulu yolu ile, parasal kaynakların karşılanması

b) Acil giderleri karşılamak üzere en kısa zamanda bir bütçe oluşturmak.

5. Okul Sanayi Ortaklaşa Eğitimine Esas Olan Yasal Dayanakların Oluşturulması

- a) Öğrencilere ilişkin mevzuatın geliştirilmesi.
- b) Yönetici, okul-sanayi koordinatörü, program koordinatörü, mesleki rehber, öğretmen vb. personelin özlük hakları ve görevlerine ilişkin mevzuatın geliştirilmesi.
- c) Okul Sanayi Ortaklaşa Eğitimi ile ilgili olarak Kamu İktisadi Teşekkülleri, Sanayi ve Ticaret Odaları, Küçük Esnaf ve Sanatkârlar Derneği, İşçi Sendikaları vb. kuruluşlarla yapılacak protokolün hazırlanması.

6. Okul İçinde öngörülen Değişiklikler

- a) Yıl sistemi yerine dönem sisteminin uygulanması.
- b) Sınıf geçme yerine ders geçme sisteminin uygulanması.
- c) Derslerin kredilendirilmesi.
- d) Okul dışında kazanılan bilgi ve becerilerin kredilendirilmesi.
- e) Geleneksel derslerin yanında yeni derslerin programlara alınması.
- f) Derslerin zorunlu ve seçimlik olarak düzenlenmesi.
- g) Okulun daha uzun süre açık tutulmasını sağlamak.

Bu ve benzeri çalışmalar değerlendirilerek okul-işletmeler arasındaki ilişkileri düzenleyen ve sistemi yasal bir güvenceye alarak bütünleştiren 3308 sayılı "Çıracılık ve Mesleki Eğitim Kanunu" 5.6.1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yasa yürürlüğe girdiği tarihten beri Türkiye'nin her yerinde uygulanmaktadır.

İkili Sistemde İlgili Taraflar

Düzenli bir ikili sistem ilişkisi kurulmasını gerektiren nedenlerin etkili olarak karşılanabilmesi ile yakından ilgili olan tarafların başlıcaları şunlardır:

1. Devlet Kuruluşları

Bu kuruluşların başında gerek ulusal gerekse bölgesel düzeyde mesleki ve teknik eğitimle ilişkili politika veya kararların oluşmasında etkin olan güçler gelir. Okul işyeri ilişkisinde bu güçlerin katkıları sağlanmalıdır.

2. *Eğitimciler*

Hangi düzeyde okul işyeri ilişkisi söz konusu olursa olsun mesleki ve teknik eğitimcilerle, bu eğitimin gelişmesini fikir ve davranışlarıyla katkıda bulunanlar başlıca taraflardan birisidir. Bu yaklaşımın başarılı olabilmesi için eğitimcilerin içten ilgileri sağlanmalıdır.

3. *Sanayiciler*

Okul işyeri ilişkilerinin kurulup gelişmesinde en etkin guruplardan birisidir. Mesleki ve teknik eğitimde ilgili politika ve kararların oluşturulmasında olduğu kadar bunların uygulanması ve finansmanında da etkilidirler.

4. *İşçi Sendikaları*

Yeterli mesleki eğitim almadan iş hayatına veya çalışma hayatında kendisini değişen ihtiyaçlara göre sürekli olarak yenilemeyen kişilerin istihdam ve ücret bakımından önemli sorunlarla karşılaştığı göstermektedir. Bu nedenle işçi sendikalarının mesleki ve teknik eğitim sürecinde önemli rolleri vardır. Her düzeydeki okul işyeri ilişkilerinde işçi sendikalarının görev almaları sağlanmalıdır.

5. *Meslek Odaları*

Mesleki ve teknik eğitim kurumları mezunları ile çalışma hayatında yakın ilişkileri olan profesyonel meslek elemanlarının kanunla kurulmuş örgütleri olan meslek odaları her alanda meslek eğitimine ilgi göstermektedirler.

6. *Esnaf Dernekleri*

Ülkemiz endüstrisi ikili bir yapıya sahiptir. Bir tarafta geleneksel üretim teknolojisi ve düzenini muhafaza eden küçük birimlerden oluşan işletmeler, diğer tarafta ise modern teknolojiyi yaygın olarak kullanım ve ileri işletmecilik yöntemlerine göre kurulmuş kuruluşlar bulunmaktadır. Küçük işletmelerin gerek yaptıkları üretim gerekse istihdam ettikleri insan gücü bakımında önemli bir ağırlıkları vardır. Bu nedenle okul sanayi ilişkilerinde bu kuruluşlarında işbirliği ve desteklerinin sağlanması önemle gözönünde bulundurulmalıdır.

7. *Kitle İletişim Organları*

Kitle iletişim organlarının modern toplumlarda kamu oyunun oluşturulmasında büyük etkileri vardır. Bu organlar okul çevre ilişkilerini önemli derecede etkilerler (Alkan, 1987).

EĞİTİMDE İKİLİ SİSTEMİN YARARLARI

Buraya kadar yapılan çalışmalar sonunda sistemin sağladığı yararlar şöyle özetlenebilir.

A. Öğrenciye Sağladığı Yararlar

1. Benzer bir ortam yerine, gerçek iş ortamında uygulama yapma olanağı,
2. Üretici olma ve eğitimi sırasında para kazanma olanağı
3. Çalışılan işte süreklilik ve sigorta
4. İşyeri organizasyonu, işçi, işveren ilişkileri pazarlama, maliyet, iş akışı gibi etkenleri tanıma.
5. Teknolojik gelişmeleri izleme ve yeni teknolojileri kullanma.
6. Disiplinli çalışma alışkanlığı edinme
7. Teknik bilgileri daha gerçekçi gözle değerlendirme ve uygulama.
8. Ailesine ve topluma yardımcı olma
9. İşletmelerdeki gelişmeleri izleme
10. Yaptığı eğitimden, işten tatmin olma.

B. Okul Yönü ile Yararları

1. Uygulamalar işyerinde yapıldığından, laboratuvar ve atelyelerin kurulması istenmeyebilir.
2. Disiplin, okula ve işe devam eden teorik derslere önem veren sorumlu bir öğrenci grubu.
3. Çevre ile işbirliği yapma olanağı, teknolojiyi izleme.
4. Topluma hizmet yönünden daha fazla işlevsel olma
5. Fiziki kapasitenin üstünde öğrenci alma olanağı
6. Temrinlik malzemelerde tasarruf
7. Sosyal adalet sağlama ve eğitici personelden daha çok yararlanma.

C. İşyeri Yönü ile Yararları

1. Mesleğin-işin geleceğini kontrol altına alma, yönetime katılma ve sorumluluğu paylaşma.

2. Personelini eğitime ve eğitilen insan gücünden yararlanma
3. İşletmeyi tanıyan grupla çalışma ve personel seçme.

D. Program Yönü ile Yararları

1. Öğrenmeyi daha işlevsel kılma
2. Teorik öğretimi yaşamla, uygulama ile birleştirme
3. Kuram ile uygulamayı bütünleştirme
4. İşyeri olanaklarından yararlanma
5. Programı sürekli olarak dinamik tutma ve gelişmeleri izleme.
6. Programı araştırmalara dayandırma.

Kaynaklar

- Akhun, İlhan: *Okul-Sanayi Ortaklaşa (OSANOR) Eğitimi: İlkeler ve İşlemler*, Ankara: 1979.
- Akhun, İlhan: *Okul-Sanayi Ortaklaşa (OSANOR) Eğitimi, Öğrencilerin İşyerlerinde Çalışmaları, Eğitim ve Bilim*, Mayıs 1980.
- Alkan, Cevat: *Çağdaş Türk Toplumunun Eğitim Sorunları ve Kooperatif Eğitim Programları. Mesleki ve Teknik Öğretim*, Nisan 1972.
- Alkan, Cevat: Doğan Hıfzı ve Sezgin İlhan, *Mesleki ve Teknik Eğitim Prensipleri (G.Ü. Yayınları, Ankara: 1988)*.
- Alkan, Cevat: *Kubasıh Eğitim Ders Notları*, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, 1987.
- Alkan, Cevat: *Approposed Cooperative Vocational Education Program For Trade and industrial occupationsin Turkey/ Doç. Dr. Cevat Alkan, The Ohio State University, 1969.*
- Çelik, Abdullah: *Okul-Sanayi Eğitimi ile Ortaya Çıkan Sorunlar*, Ankara: Eğitim Bilimleri Fakültesi Araştırma Merkezi (EFAM) 1979.
- Çelik, Abdullah: *İşyeri Psikolojisi ve İnsan İlişkileri*, Ankara: EFAM. 1979.
- Doğan, Hıfzı: *Okul-Sanayi İlişkileri*. Ankara: OSANOR Projesi, 1980.
- Doğan, Hıfzı ve Akhun, İlhan: *Okul-Sanayi Ortaklaşa Eğitimi: Sorun, Amaç, Yöntem*. Ankara: OSANOR Projesi, Ocak 1979.
- Doğan, Hıfzı ve Akhun İlhan: *Birinci, İkinci ve Üçüncü Dönem Raporları*. Ankara: OSANOR Projesi, 1979, 1980, 1981.
- Doğan, Hıfzı: "Okul-Sanayi Ortaklaşa (OSANOR) Eğitimi Çalışmaları ve Elde Edilen Sonuçlar" *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1985.
- Doğan, Hıfzı: *Teknolojik Gelişme ve Mesleki Teknik Eğitim-Ara Kademe Personeli Yetiştirilmesinde Endüstrinin Rolü*. Ankara 1991.
- Ercan, Fevzi: *Meslek Danışma Kurulları: Okul-Sanayi ve Toplumu Birleştiren Köprü*. Ankara: EFAM, 1979.

- Ergeneman, Nuh:** *Endüstride Uygulamalı Eğitim ve Sorunları* M.E.B. Mesleki ve Teknik Yüksek Danışma Kurulu Ankara: 20-21 Mart 1981.
- Erkal, Mustafa:** Orta Teknik Eğitim-Sanayi İlişkileri İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını, İstanbul, 1978.
- Kappler, Wolfgang:** Dual Eğitim Sisteminin Yapısı, Şartları ve Bunların Türkiye'ye Uyarlanması. Türkiye'de İşletmelerde Mesleki Eğitim Paneli, Ankara: 1991.
- Külahçı, Mehmet (Editör):** *Mesleki ve Teknik Eğitim Sempozyumu*. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları. Ankara 1983.
- M.E.B. Mesleki ve Teknik Öğretim. *Danışma Kurulları Yönetmeliği* 5 Kasım 1976 tarih ve 15754 sayılı Resmi Gazete Ankara: 1976.
- M.E.B. Endüstriyel, *Mesleki ve Teknik Öğretim ile Sanayi İlişkileri Sempozyumu* (19-20 Kasım 1975). Ankara: M.E.B., 1976.
- M.E.B. Mesleki ve Teknik Öğretim Yüksek Danışma Kurulu, *Okul Endüstri İşbirliği Çalışmaları ve Sorunları*. Ankara: 1981.
- M.E.B. Mesleki ve Teknik Eğitim II. Yüksek Danışma Kurulu Kararları, Ankara: 13-14 Mayıs 1982.
- M.E.B. Çıraklık ve Mesleki Teknik Eğitim Konseyi, 3-5 Mayıs 1990 Dökümanları. Ankara: 1990.
- Savaşeri, Orhan:** Mesleki ve Teknik Öğretim Okullarının Sanayi Uygulamaları ve Sorunları. Ankara: 1983.
- Şahinkesen, Ali:** *Kubaşık Eğitim Ders Notları*. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, 1989.
- Şahinkesen, Ali:** Çıraklık Eğitimi Türk Milli Eğitim Sistemindeki Uygulamalar (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ankara 1985.
- Şahinkesen, Ali:** Mesleki ve Teknik Eğitimde Çağdaş Gelişmeler. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara: 1990
- Schmidt, Hermann:** Almanya Federal Cumhuriyetindeki Eğitim Sistemi. Ankara: 1991
- Sezgin, İlhan:** *Okul-Sanayi Ortaklaşa Eğitiminde İl Danışma Kurullarının Rolü*. Ankara: 1979.
- Sezgin, İlhan:** Mesleki Eğitim Programlarının Geliştirilmesinde Endüstri İle İşbirliği. M.E.B. Mesleki ve Teknik Öğretim Yüksek Danışma Kurulu. Ankara 20-21 Mart 1981.
- Türk Eğitim Derneği. *Türkiye'de Meslek Eğitimi ve Sorunları*. Bilim Dizisi No. 6, Ankara: 1983.